

THE
LUTHERAN
WORLD
FEDERATION

A Communion
of Churches

lutheranworld.org

Sermon at the Evangelical Lutheran church of Budapest–Kelenföld

Jn 3,30 - Kelenföld, 2017. október 29.

Püspök dr. Tamás Fabiny

Keresztyén Gyülekezet!

Testvéreim a Jézus Krisztusban itt a kelenföldi evangélikus templomban, és szerte a világban.

Mivel istentiszteletünket október 31-én a Lutheránus Világszövetség is átveszi, így hadd köszöntsem a hat kontinens evangélikusait angolul is:

Dear Sisters and Brothers! I greet you on the occasion of the Reformation anniversary from Budapest, Hungary. May God bless you all. With the help of four images I am going to preach about the cross: how one can point to the crucified Jesus Christ. That leads us to the heart of Martin Luther's teaching, the theology of the cross.

Kedves Testvéreim!

A reformáció az anyanyelvi igehirdetést szorgalmazta, így immár magyarul folytatom...

Luther reformátori tevékenysége nem a 95 tétel kiszögezésével kezdődött, hanem az ő heroikus küzdelmével Istennel, Istenért. Hogyan talállok irgalmas Istent? – még Ágoston rendi szerzetesként birkózott ezzel a kérdéssel. Ebben foglalható össze a reformáció létrejötte. Hiszem, hogy ma is ez a

szenvedélyes istenkeresés indíthat el új reformációt. Miként találjuk meg azt az Istent, aki az idők teljességében a földre érkezett, emberré lett, és engedelmes volt mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig?

Ki mutat rá erre a kereszten szenvedő Jézusra?

Elsőként az a Keresztelő János, akinek sokat idézett – és számomra különösen kedves mondata – mai alapigénk: „Neki (Jézusnak) növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem. Ezt a jelenetet festette meg Matthias Grünewald az **isenheimi oltárképen**. A monumentális ábrázolás közepén a megfeszített Jézus, bal oldalán az őt siratók, jobb oldalán pedig Keresztelő János. Lábánál a bárány, hiszen ő ezt is mondta Jézusra: „Íme, az isten báránya, aki elveszi a világ bűneit”, mögötte pedig a latin szöveg: *illum oportet crescere, me autem minui* – neki növekednie kell, nekem kisebb lennem.

Keresztelő János tehát Jézusra mutat. Figyeljük az ő jobb kezének anatómiailag túlméretes mutatóujját, ahogy Jézusra irányítja a figyelmet.

Ő pedig még a szenvedésben is kitarja két karját. Szinte átölelné a kereszt alatt szenvedőket. Édesanyját és a szeretet tanítványt, akiket ekkor bíz egymásra: „Íme, a te fiad! Íme a te anyád.” A mai szenvedőket és gyászolókat is így bízza egymásra Jézus. És átöleli a zokogó Magdalai Máriát, valamint magát Keresztelő Jánost is.

inzert vége!

Az Isenheimi oltár 1512 és 16 között, vagyis közvetlenül a reformáció előtt készült. Már mintegy megjelenítette a Luther Márton híres solus-ai közül a legfontosabbat: „solus Christus”, egyedül Krisztus!

. Egyedül Krisztust valljuk meg, akiben nekünk embereknek felragyogott az Isten arca,

Egyedül Jézus a közbenjáró, nem a szentek, nem is Szűz Mária.

Egyedül Krisztus az út, az igazság és az élet. Ő az egyedüli út az üdvösségre, „nem bármiféle mégoly vallásos cselekmény, mint körmenet, búcsú vagy jó cselekedet.

Reformációi gyülekezet: Solus Christus, egyedül Krisztus!

Készültem egy második képpel is. Megmondom őszintén, korábban nem ismertem. A Nemzeti Múzeum Ige-Idők című reformációi kiállításán találkoztam vele (amely kiállítás egyébként november 4-ig még megtekinthető). Nos, **Hans Kemmer 1540-ben készült Törvény és Kegyelem című festményét** is érdemes jól megnéznünk, hiszen ott már ketten is a megfeszített Jézusra mutatnak. A kép jobb oldalán az Újszövetség alakjai láthatók, legfőképpen ismét a megfeszített Krisztus. Ismét Keresztelő János az, aki a mezítelen bűnös embert a kereszt felé fordítja, széles mozdulattal a Megfeszítettre mutat. A kép bal oldalán az ószövetségi alakok, legfőképpen Ádám és Éva. Alattuk Mózes, aki szintén felemeli kezét – és ő is Jézusra mutat! Nem kevesebbet fejez ki ez a csodálatos festmény, mint hogy az Ószövetség előkészíti az Újat, és Jézusról tanúskodik. Nemcsak Mózes, hanem a próféták is a megfeszített Jézusra mutatnak. **inzert vége.**

Elég, ha csak Ézsaiásra utalok, aki így tanúskodik Isten szenvedő szolgájáról:

„Nem volt neki szép alakja, amiben gyönyörködhattünk volna.

Sem olyan külsője, amiért kedvelhették volna.

Megvetett volt és emberektől elhagyatott, fájdalmak férfia, betegség ismerője. (...)

A mi betegségeinket viselte, a mi fájdalmainkat hordozta. (...)

Bűneink miatt törték össze.

Ő bűnbódott, hogy nekünk békeességünk legyen.

Amikor kínozták, alázatos maradt, száját nem nyitotta ki.

Mint a bárány, ha vágóhídra viszik,

vagy mint a jub, amely némán tűri, hogy nyírják.”

Az Ószövetség és az Újszövetség tehát összecseng. A kettő együtt alkotja a Szentírást. Ez pedig elvezet minket a második lutheri „solá”-hoz: Sola Scriptura. egyedül a Szentírás. Luther szeme megnyílt a látásra, amikor a sok skolasztikus könyv után a Szentírást vehette kézbe, majd azt magyarázta, prédikálta, fordította. Sola Scriptura egyedül a Szentírás. Isten igéjét semmi nem helyettesíti. Joggal mondja Reményik Sándor az Igéről, hogy az csak az az Élet kenyere,

*„Ki Evangélium és semmi más,
Nem tudás, művészet, magyarkodás...”*

Sola Scriptura – egyedül a Szentírás. Becsüljük meg, hogy kézbe vehetjük, és naponta olvashatjuk – anyanyelvünkön is – a Szentírást. Vannak a világnak mai is országai (például Észak-Korea), ahol főbenjáró bűnnek számít a Biblia birtoklása vagy terjesztése. Magam is talákoztam olyan idős testvérrel, aki elmondta nekem, hogy a szovjet időkben Szibériába száműzöttként nem lehetett Bibliájuk, ezért emlékezetből, kézzel írták le az evangéliumokat, nem voltak papjaik, így a bábák kereszteltek...

A keresztyénüldözésnek ez a valósága átvezet minket a **harmadik képhez**, amit mutatni szeretnék. Rómában találták ezt falfirkát – ma úgy mondanánk, graffitit, amely a keresztre feszített Jézust számár fejfelé ábrázolja, mellette a felirat: Anexamenész imádja az ő Istenét. A 2. vagy a 3. századból származó gúnyrajz a maga brutalitásával ezt mondja számár az, aki engedi, hogy megfessék. Büszke rómaiak között csak számár lehet ő, és számarak az ő követői. Igen, így is lehet a megfeszített Jézusra mutatni. **inzeret vége.**

Jézus életéből és halálából csúfot lehet üzni. Meg lehet alázni a keresztyéneket, meg lehet szégyeníteni a hívőket. A jelenlevők közül még sokan átélhették az iskolai vagy munkahelyi megszegényítéseket, amit a templomban vagy hittanra járás miatt kellett elszenvedni. Keresztyének ma is sokszor szolgálnak csúfolódók céltáblájául. Ugyanakkor óvnék a összemosástól: egy-egy sanda célzás, csúfolódó cikk, gyalázkodó komment fényévekre van attól, amit sokaknak igazából el kell szenvedni hitükért. Ránk legfeljebb csúnyán néznek hitvallásosságunk miatt, másokat ma is megköveznek, keresztre feszítenek, lefejeznek, ha szájukra merik venni Jézus Krisztus szent nevét! Ők az igazi hitvallók, akik – mint egykor Luther – nem tehetnek másként. Nekik aztán végképp nincs semmijük, csak a hitük. Ebben az összefüggésben ők testesítik meg a harmadik nagy lutheri solá-t: sola fide, egyedül hit által. Ezek az üldözött testvéreink ugyanazt vallják, amit Pál apostol írt a 2. korintusi levélben:

„Mindenütt szorongatnak minket, de nem szorítanak be.

Kétségeskedünk, de nem esünk kétségbe.

Üldözöttek vagyunk, de nem elhagyottak,
letipornak, de el nem veszünk.

Jézus halálát mindenkor testünkben hordozzuk, hogy a Jézus élete is láthatóvá legyen halandó testünkben.

Mivel pedig a hitnek ugyanez a Lelke van bennünk, ahogyan meg van írva: 'Hittem, azért szóltam', mi is hiszünk, és azért szólunk.'

Szeretném a szívetekre helyezni a harmadik sol-t: Sola Fide, egyedül hit által!

Kedves Testvéreim!

Jézusra lehet úgy mutatni, mint ahogy Keresztelő János vagy Mózes tette, lehet rá ujjal mutogatni, mint a falfirka készítője. Negyedikként nézzük meg, miként mutatott rá Luther Márton. **Lucas Cranachnak a wittenbergi városi templomban ma is látható festményén** is a megfeszített Jézus áll a középpontban. Luther a szószéken – ahogy több mint ezer itt elmondott prédikációja során tette – határozott mozdulattal őrá, a megfeszítettre mutat. A kép bal oldalán pedig ott a gyülekezet, köztük maga Cranach, és a wittenbergi polgárok. És természetesen a hű feleség, Catharina Bóra, egyik gyermekükkel, talán Jánoskával. Tudjuk, milyen fontos volt Luther számára ez a családi közösség.

Eljátszom a gondolattal: miről prédikál itt Luther? Talán arról, ami mai epistolánk is volt: „Elhatároztam, hogy nem tudok köztetek másról, csak Krisztusról, róla is, mint a megfeszítetttről.” De az is lehet, hogy a mai evangéliumot, Keresztelő János szavát idézi: „Neki, Jézusnak növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem.” **inzert vége**

Az 500 évforduló, minden nagyszerű lehetőség mellett, kísértéseket is hordoz magában. Az egyik kísértés az lehet hogy Luther heroikus tettét magasztaljuk mindig: bátorságát, ahogy kiszögezte tételeit. Hadd fogalmazzak így: amikor kalapácsütéseket vélünk hallani, akkor elsősorban ne a wittenbergi, hanem a jeruzsálemi szögek jussanak eszünkbe. Történelmileg fontos a vártemplom kapuja, de még igazán áldás forrása a Golgota, a mennyország kapuja lett. Isten ott ugyanis bezárta a pokol kapuját, és megnyitotta a mennynek ajtaját.

Ha ezt felismerjük, akkor elkerüljük a másik kísértést: azt, hogy Luthert magasztaljuk. Őt növezzük mindenki más fölé. Az előbb már idézett költő, Reményik Sándor jóhiszeműen, de éppen ezt teszi, amikor Lutherről mint Óriásról ír:

*Látjátok nőni ezt az árva árnyat,
A barát árnyát egy világ fölé?
Hallotok döngő léptei nyomán
Recsegni korhadt birodalmakat?*

A vers így zárul:

*Jertek ma velem.
Jertek, kapaszkodjunk az óriásba!*

Nagyon szeretem Reményik Sándort, de én Lutherben nem a óriást látom, hanem Istennek keresztelő jánosi eszközét, aki Jézusra mutat, és így szól: „Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem.”

Gounod, a nagy francia zeneszerző mondta: - -

tizennyolc éves koromban, azt mondtam *Én*. –

Huszonöt évesen azt mondtam *Én és Mozart*.

Negyven évesen azt mondtam *Mozart és Én*.

Most idős fejjel pedig azt mondom, *Mozart*.

Keresztelő János sem azt mondta: „Én” vagy „Én és Jézus”. Még csak nem is azt, hogy Jézus és Én. Hanem azt mondta, hogy Jézus. Mint ahogyan Pál apostol is: csak Jézus, csak a Megfeszített.

Luther is ezt mondta: Egyedül Krisztus.

Sok kitűnő, Lutherral és a reformációval kapcsolatos filmet ismerünk. Nemrég a wittenbergi magyar napokon egy 1926-ban készült némafilmet vetítettünk Lutherről, Fassang László mesteri zenei kíséretével. A Rómába ellátogató Luther meglehetősen döbbenetben nézi, miképpen csúsznak-másznak – érdemszerzés céljából – az épülő Szent Péter székesegyház lépcsőin a zarándokok. Látomásban egyszer csak Jézus jelenik meg neki, vállal a kereszttel. Ennek a kifejező jelenetnek ez az üzenete: az üdvösséget nem lehet emberi érdemekkel megszerezni, azt csakis Jézus adja, egyedül kegyelemből. Ez pedig a negyedik „sola” Sola Gratia, egyedül kegyelemből.

A némafilm idézett jelenete eszünk juttathatja a *Quo vadis?* című film híres párbeszédét. Ott Péter apostol menekülése közben találkozik a Róma felé tartó Jézussal akitől megkérdezi, hová megy ("Quo vadis, Domine?"). Jézus azt válaszolja, hogy Rómába megy, és Péter helyett ismét keresztre feszítteti magát. Péter ekkor elszégyelli magát, és visszamegy Rómába, ahol végül keresztre is feszítik, de kérésére – hogy ne legyen egyenlő Jézussal –, fejjel lefelé.

Immár a regénytől – és az apokrif Péter aktától, amiben ez a jelenet gyökerezik – elszakadva, és az evangéliumok Péterére tekintve megállapíthatjuk, hogy Jézus tanítványának rettentő hosszú utat kellett megtennie, amíg eljutott a kereszt vállalásáig. Ő volt az a tanítvány, aki látványosan tiltakozott, amikor Jézus megmondta: „az emberfiának szenvednie kell!” Péternek leginkább az tetszett, amit a megdicsőülés hegyén élt át: amikor Jézus arca fénylett, mint a nap, ruhája is fehérén ragyogott. „Jó nekünk itt lenni”, mondta akkor Péter. Ám aztán – Luther szavával – a dicsőség teológiájától eljutott a kereszt teológiájáig.

Mi a lutheri kereszt teológiája?

Ő azt vallja, hogy Istent csakis szenvedések közt és a kereszten, azaz Krisztus keresztjében lehet megismerni. Nem dicsőségében és fenségében, hanem a megaláztatásban és a gyalázatban. A keresztfa értelme pedig csak annak a számára lesz

nyilvánvalóvá, aki maga is keresztes és szenvedések alatt van... A keresztes teológusa tudja, hogy az igazi teológia és Isten igaz megismerése a keresztes feszített Krisztusban van.

Luther, Pál apostol és mindenek előtt Jézus követőjeként meg kell szabadulnunk attól a kísértéstől, hogy egyházként a dicsőséget keressük. Keresztes formájú, keresztes alakú egyházzá kell lennünk. Akik ellen tudunk állni a hatalom, a dicsőség és a pompa kísértésének, és az árnyékos oldalon tudunk maradni, együtt a szenvedőkkel, kisémmizettekkel, üldözöttekkel, megalázottakkal.

Ünnepi gyülekezet, kedves testvéreim!

Négy kép volt segítségünkre abban, hogy közel kerüljünk Jézus keresztesjéhez. Álljunk meg annak tövében.

Hitvallásszerűen tudjuk elmondani – emlékezve Matthias Grünewald Isenheimi oltárképére: *Solus Christus*, egyedül Krisztus.

Mózes és Keresztelő János egyaránt Jézusra irányuló mozdulata nyomán örülünk a Szentírás ó- és újszövetségi ajándékának, és valljuk: *Sola Scriptura*, egyedül a Szentírás.

Az első századok vértanúinak halálmegvető és hitvallós magatartása nyomán mi is ezt mondjuk: *Sola Fide*, egyedül hit által.

És Luther Márton wittenbergi prédikációi és tanúságtétele nyomán mondjuk hálatelt szívvel: *Sola gratia*, Egyedül kegyelemből.

Azzal kezdtem, hogy a reformáció Istent kereső szenvedélyből fakadt. Hiszem, ma is sokan keresik az irgalmas Istent. Találkoznak-e olyan irgalmas keresztesyénekkel, akik rá tudnak mutatni a megfeszített Krisztusra?

A felsoroltak közül egyik sem a dicsőség teológusa volt: sem Keresztelő János, sem Mózes, sem az első század kigúnyolt hitvallója, sem Luther. Keresztelő János börtönt és mártíriumot vállalt azért, mert Heródes nagydedes fejedelem bűnére határozottan rámutatott. Mózes Isten dicsőségét szerette volna szemlélni, de Istent csak hátulról láthatta. Luther drasztikusan fogalmaz: Isten csak az ülepét mutatta neki. Mózesnek továbbá nemcsak a fáraótól, de saját népétől is sokat szenvedett. A falfirka Anexomenésze sokakkal együtt vértanúvá válhatott a keresztényüldöző Római birodalomban. Luther fényes professzori karrier helyett egyházi és birodalmi átok alá került.

Mindannyian a szenvedés vállalása közepette váltak alkalmassá arra, a keresztes teológusaiként a szenvedő Jézusra mutassanak rá.

A dicsőség teológusa leginkább önmagával foglalkozik, és magamutogatóvá válik. Ő mindig azt mondja: Én. Legfeljebb ezt: Én és Jézus. A keresztes teológusa viszont a megfeszített Jézusra mutat, és ezt mondja: Jézus. Egyedül Jézus. *Solus Christus*.

Ez a mi feladatunk is: rámutatni Jézusra. Megszólaltani őt. Megélni a tőle tanultakat. Próbátételek, között, együttérezve a kisemmizettekkel és megalázottakkal, nem óriásként, hanem akár kicsinységünk tudatában is.

Nem más felekezeti testvéreink ellenében, hanem örömmel vállalva, hogy több az, ami összeköt, mint ami elválaszt. Legfőképpen az köt össze, hogy mindannyian a Mester tanítványai lehetünk.

Róla, Jézusról tanúskodunk, immár ökumenikus összefogással. Őrá mutatunk, másként nem tehetünk.

Solus Christus.

Nekünk kisebbé kell lennünk, és Jézusnak kell növekednie.